



تقویت بارش مغزی در دانش آموزان پایه‌ی ششم ابتدایی

رضا چندول^۱

دانشجومعلم، کارشناسی آموزش ابتدایی، پردیس علامه امینی تبریز، دانشگاه فرهنگیان

چکیده

پژوهش حاضر در کلاس ششم یکی از مدارس ناحیه ۲ تبریز که شامل ۳۱ دانش آموز پایه‌ی ششم ابتدایی بود و با هدف تقویت بارش مغزی در دانش آموزان و تشویق آنها به تفکر درباره موضوعات مختلف و ایده‌پردازی در زمینه‌های مختلف انجام گرفت. روش پژوهش توصیفی و از نوع اقدام پژوهی است. برای جمع آوری اطلاعات از روش‌های مشاهده و یادداشت‌برداری استفاده شد و در نهایت، انجام راه‌حل‌های جدیدی که در این تحقیق به آنها اشاره و پرداخته خواهد شد، منجر به تقویت بارش مغزی و ایده‌پردازی خلاقانه در زمینه‌های مختلف شد. طرز کار در این پژوهش به این صورت بود که ابتدا با مشاهده‌ی برخی علائمی که به ما نشان از عدم وجود خلاقیت و ایده‌پردازی در دانش آموزان کلاس می‌داد، در صدد بررسی دلایل مشکل و حل آنها یا به حداقل رساندنشان برآمدیم. سپس با مشخص کردن برخی دلایل و بعد از انجام برخی راهکارها، مجدد این عدم وجود خلاقیت در دانش آموزان بررسی گردید و نتیجه‌ای که حاصل شد، کاهش این عدم خلاقیت بود که همین موضوع نشان‌دهنده‌ی به نتیجه رسیدن این پژوهش بود.

کلیدواژه‌ها

اقدام پژوهی، بارش مغزی، تفکر خلاق، پایه‌ی ششم، مقطع ابتدایی

مقدمه

روش بارش مغزی می‌تواند به عنوان وسیله‌ای برای یادآوری مفاهیم و اصول موردنیاز برای حل مسئله به یادگیرندگان کمک کند (سیف، ۱۳۹۵). روش بارش مغزی یعنی حمله کردن به یک مسئله از جهات مختلف، به صورت همزمان و تلاش برای یافتن ایده‌های مناسب و خلاق برای حل آن مسئله (لاپتن، ۱۳۹۲، ص ۱۸).
الکس اف. اسبورن این روش را در ۱۹۵۰ ابداع کرد. این روش به سرعت به روشی محبوب برای کمک به افراد در زمینه تفکر خلاق، حتی افرادی که به هیچ وجه خود را خلاق نمی‌دانستند، تبدیل شد (همان، ص ۶).



کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

بارش مغزی در تدریس و یادگیری کارکردهای مفیدی نشان می‌دهد و به تسهیل برقراری ارتباط بین راه‌حل‌ها و ایده‌ها می‌انجامد. در گروه‌های بارش مغزی، مشارکت اعتلا می‌یابد، انتقاد و ایرادگیری کاهش می‌یابد، حمایت اجتماعی افزوده می‌شود و توانایی دانش‌آموزان برای "انتقال" اطلاعات برای حل مسأله تعیین شده، افزایش و بهبود می‌یابد؛ یعنی دانش‌آموز به راحتی می‌تواند اطلاعات ذخیره شده در حافظه بلندمدت خود را بازیابی کرده و برای حل مسأله به کار گیرد (فضلی‌خانی، ۱۳۸۵).

در این روش گروهی دور هم جمع می‌شدند تا انگیزه‌هایی در پرورش تفکر خلاق ایجاد کنند و ایده‌های تازه‌ای ارائه دهند. هدف اصلی از این جلسات این است که براساس قانون همبستگی اندیشه‌ها، تفکر یک فرد براساس تفکر فرد دیگر برنگیخته شده و ایده‌های جدید ارائه دهد (جوزی، ص ۱۳۸۷، ص ۵۷)

بیان مسئله

در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ که در یکی از کلاس‌های ششم یکی از مدارس ناحیه ۲ تبریز تدریس می‌کردم، متوجه این شدم که دانش‌آموزان کلاس در موارد درسی‌ای که مربوط به تفکر و بارش مغزی است، ضعف دارند و علاقه و اشتیاقی هم برای تفکر در موضوعات مختلف و ایده‌پردازی ندارند و حتی دانش‌آموزانی که در تمام دروس خیلی خوب بودند و به درس علاقمند هم بودند اما تلاشی در زمینه‌ی ایده‌پردازی و بارش مغزی نداشتند.

نیاز بود برای حل این مشکل تدابیری اندیشیده بشود تا دانش‌آموزان به سمت تفکر سوق داده می‌شدند و این مشکل عدم تفکر در دانش‌آموزان حل می‌گردید.

گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)

نیاز بود اطلاعاتی را جمع آور بکنم تا بهتر بتوانم مسئله دلایل آن را شناسایی کرده و در صدد حل آن با شیوه‌هایی صحیح برآیم. به همین منظور با استفاده از روش مشاهده و یادداشت برداری، توانستم اطلاعات و شواهدی را جمع‌آوری کنم.

تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها

اطلاعاتی که در زمینه‌ی کمبود تفکر و بارش مغزی در دانش‌آموزان کلاس بودند به شرح زیر است:

- زمانی که از آنها درخواست ارائه پیشنهاد برای موضوع انشا می‌شد، به موضوعات کلیشه‌ای اشاره می‌کردند و موضوعات خلاقانه‌ای از آنها پیشنهاد نمی‌شد.



- در دروسی مانند تفکر و پژوهش تمایلی به انجام فعالیت‌هایی که نیاز به فکر کردن داشتند، نداشتند و در انجام چنین فعالیت‌هایی ضعف‌هایی داشتند.

- در چنین دروسی مانند تفکر و پژوهش، بیشتر تمایل به تماشای کلیپ‌ها و انجام فعالیت‌های مربوط به آنها که نیازی به ایده‌پردازی نداشتند و صرفاً باید دریافتشان از کلیپ را می‌نوشتند، داشتند.

- زمانی که از آنها درخواست ارائه پیشنهاد برای موضوعات هنر می‌شد، به موضوعات کلیشه‌ای اشاره می‌کردند و موضوعات خلاقانه‌ای پیشنهاد نمی‌کردند.

انتخاب و اجرای راه‌حل جدید به صورت موقت

- ارائه موضوعات خلاقانه در انشا و هنر

در زنگ‌های انشا از دانش‌آموزان می‌خواستم که در موضوعاتی همچون «اگر شما یک نویسنده بودید، در چه موضوعی می‌نوشتید؟»، «اگر شما یک کشتی‌پرنده داشتید از آن چه استفاده‌ای می‌کردید؟» و ... انشا بنویسند.

همچنین در موضوعاتی مانند تصور از شغل آینده و مناظری که تصور می‌کنند و ... هم از آنها نقاشی می‌خواستم.

- انجام فعالیت‌ها و بازی‌هایی که نیازمند بارش مغزی و ایده‌پردازی هستند در کلاس.

در کلاس در بیشتر مواقع فعالیت‌های درسی را در دروس مختلف طوری طراحی و اجرا می‌کردم که دانش‌آموزان یک به یک، پیشنهاد دهند و همین‌کار آنها را وادار به تفکر در موضوعات مختلف می‌کردم و مواقعی هم که این اقدامات را بازی‌های مختلف و مرتبط با موضوع درهم می‌آمیختم، کمک‌شایانی به رغبت و اشتیاق دانش‌آموزان و انجام بهتر این فعالیت‌ها می‌کرد.

- تلفیق تدریس به روش بارش مغزی با شوخی و سرگرمی.

هنگامی که تدریس را با شوخی و سرگرمی تلفیق می‌نمایم، دانش‌آموزان از این تلطیف موضوع و همچنین صمیمیت بین معلم و دانش‌آموز خوششان می‌آید و با اقبال و اشتیاق بیشتری موضوع را دنبال می‌کنند.

- ترجیح روش تدریس بارش مغزی بر روش سخنرانی و ...

برای جافتادن و تشویق بیشتر دانش‌آموزان به روش بارش مغزی، در کلاس و برای بیشتر دروس از روش بارش مغزی استفاده می‌کردم و تنها در مواقع ضروری و زمانی که موقعیت درسی ایجاب می‌کرد، از سایر روش‌ها استفاده می‌کردم تا هم علاقه‌ی دانش‌آموزان به این روش را تقویت نمایم و هم همزمان با تشویق آنها به این روش، خود نیز از آن استفاده نمایم.

گردآوری اطلاعات (شواهد ۲)



کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

به منظور پی بردن به اینکه راه‌حل‌های اتخاذ شده موثر واقع گشته‌اند، اطلاعاتی را در مورد میزان علاقه مندی و رغبت دانش آموزان به بارش مغزی و ایده‌پردازی، جمع‌آوری کردم و برای جمع‌آوری این اطلاعات از روش مشاهده و یادداشت برداری استفاده نمودم.

ارزشیابی تاثیر راه‌حل جدید و موقت

میزان علاقه‌ی دانش آموزان به فعالیت‌های ایده‌پردازانه و روش بارش مغزی افزایش یافته بود و بیشتر به سوی چنین فعالیت‌هایی روانه شده بودند و آن دوری‌گزینی از فعالیت‌های مشابه در آنها از میان رفته بود و به نوعی آن دوری‌گزینی تبدیل به رغبت گشته بود. ارائه‌ی پیشنهادات خلاقانه و جدید هم برای انشا و هنر در آنها بسیار بیشتر شده بود و دیگر چندان از پیشنهاد موضوعات کلیشه‌ای خبری نبود.

نتیجه‌گیری

به این دلیل که اهداف موردانتظار تا حدودی حاصل گشته و تحولاتی در زمینه‌ی بارش مغزی و ایده‌پردازی دانش آموزان کلاس اتفاق افتاده بود، دیگر نیازی به تکرار اقدام پژوهی نبود و این اقدام پژوهی تا همین‌جا کفایت می‌کرد. ما با انجام این پژوهش پی می‌بریم که دلایل عدم وجود خلاقیت و ایده‌پردازی در دانش آموزان این پایه‌ی تحصیلی این است که در دانش آموزان بارش مغزی و استفاده‌ی بدون محدودیت و کامل از ذهن وجود ندارد و همین کمبود باعث نبود خلاقیت و ایده‌پردازی در آنها می‌شود و نقش بارش مغزی در برطرف نمودن این کاستی‌ها بسیار مشهود است و با ایجاد تغییراتی در روش‌های تدریس و روش‌های تکلیف و ارزشیابی و ... و قرار دادن در راستای بارش مغزی، می‌توان بسیاری از مشکلات در این زمینه را به حداقل و حتی به صفر رساند.

منابع

- جوزی، حسین (۱۳۸۷). روش‌ها و فنون تدریس در هنر. تهران. انتشارات مدرسه.
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۸۵). روانشناسی پرورشی نوین. تهران. انتشارات دوران.
- فضلی‌خانی، منوچهر (۱۳۸۵). راهنمای عملی روش‌های مشارکتی و فعالی در فرآیند تدریس. تهران. انتشارات آزمون نوین.
- لاپتن، آلن (۱۳۹۲). تفکر طراحی گرافیک: آنسوی طوفان مغزی. ترجمه‌ی نازیلا محمدقلی‌زاده. تهران. انتشارات فرهنگسرای میردشتی.